

DOI: 10.18372/2415-8151.17.14347

УДК 72.038.42

Олійник Олена Павлівна¹,

канд. архітектури., доцент,

Національний авіаційний університет, Україна

E-mail: archiprestig@ukr.net

Мельник Анна²,

Київський національний університет будівництва та
архітектури

E-mail: anutamelnik3@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ СТИЛЮ МІНІМАЛІЗМ У ТВОРЧОСТІ АРХІТЕКТОРІВ США ТА ЯПОНІЇ КІН. ХХ – ПОЧ. ХХІ СТ.

Анотація. Статтю присвячено виявленню основних характеристик, притаманних стилю мінімалізм в архітектурі. Розглянуто пластику фасадів та засоби художньої виразності у роботах американських та японських архітекторів кінця ХХ-початку ХХІ ст. Авторами висунуто гіпотезу, що основою естетики мінімалізму 1950-1970-х років ХХ ст. було прагнення до функціональної та концептуальної простоти, до обмеження архітектурної мови та економії формальних засобів. В той час сформувалися дві основні тенденції, що продовжуються в мінімалізмі 90-х років ХХ ст.: Міса ван дер Роє (нематеріальна, прозора архітектура, що приховує конструкції) та Луїса Кана (матеріальні, бетонні, конструктивні форми), а також їх поєднання (репрезентативний та онтологічний підхід, за Фрамптоном). Сучасні архітектори мінімалізму, дотримуючись нематеріальної концепції Міса ван дер Роє або матеріальної тектонічної Луїса Кана для створення враження простоти, розробляють нові архітектурні форми і використовують нові технології та матеріали. Так, Казуо Sejima та Руєе Nishizawa дотримувались «репрезентативності» Міса ван дер Роє. Архітектор Тадао Андо, наслідуючи матеріальну онтологічну концепцію Кана, разом з тим розробляє репрезентативну тектонічну форму. Інші сучасні архітектори, як Peter Zumthor, Herzog & de Meuron та Kengo Kuma, поєднують нематеріальні,

¹© Олійник О.П.

²© Мельник Г.В.

репрезентативні форми, з матеріальними та онтологічними
Проведено детальний аналіз робіт Філіпа Джонсона, Джона Паусона, Девіда Чіперфілда, Тадао Андо та Фуміхіко Макі. Ф. Джонсон до нематеріальності споруд Міса додає гостру, інколи провокаційну динамічність. Японські архітектори більше спираються на природне оточення та регіональний традиціоналізм. В мінімалізмі використовуються, як правило, натуральні або високотехнологічні матеріали.

Ключові слова: мінімалізм в архітектурі, онтологічний та репрезентативний підхід, Міс ван дер Рое, Луїс Кан, Тадао Андо.

Постановка проблеми. Основою естетики мінімалізму 1950-1970-х років ХХ ст. стало прагнення до функціональної та концептуальної простоти, до обмеження архітектурної мови та економії формальних засобів. Проте остаточно стиль сформувався у 1990-х роках як реакція на багатомовність та еkleктичність постмодерністської культури. [2, с. 244]. Продовжується наслідування і розвиток тенденцій, закладених в роботах М. ван дер Рое та Л.Кана.

Аналіз останніх досліджень. В наукових теоретичних дослідженнях мінімалізм подекуди відносять до модернізму та пов'язують з японським традиціоналізмом. Загальні характеристики стилю досліджувались в роботах А. Іконнікова [1], Б. Черкеса, С. Лінди [2], Н. Ніколаєвої [3], Vittorio E. Savi [4], К. Frampton [6]. Chih-Ming Shih, Kuang-Hsu Huang & Yu-Ting Kuo [7] досліджували тектонічні особливості мінімалізму в архітектурі, Маслова С.А. [8] – композиційні. Г. Земпер [9] вперше відзначив можливість розмежування несучих та огорожувальних конструкцій, таким чином поклавши початок «нематеріальній» скляній архітектурі мінімалізму, яку продовжив Міс ван дер Рое. К.Фрамптон [6] виділяє т.зв. репрезентативний та онтологічний підхід в мінімалізмі.

Мета статті. Виявити особливості мінімалізму, проаналізувати особливості його застосування в архітектурі кінця ХХ - поч. ХХІ ст.

Основна частина. Після Другої світової війни закінчується епоха класичного авангардного модернізму в архітектурі. З'являються нові форми, а стилі першої половини

XX століття отримують нове життя у зміненому вигляді. Архітектура мінімалізму підкреслює геометричну красу конструкцій та архітектурних форм, уникає декору і барвистості. Перевага віддається простим геометричним формам і ясним об'ємам; ефектам, пов'язаним зі світлом. Розповсюджуються стрічкові вікна та пласкі дахи зі скляними фрагментами, використовується приховане підсвічування по периметру приміщення. У мінімалізмі світло і матеріали стають дуже важливими компонентами, вони формують простір і виражають його сутність.

Головна ідея архітектури мінімалізму полягає в тому, щоб кожна зі складових створеного об'єкта виконувала якомога більше функцій. Краса створюється за допомогою використання природних фактур і геометричних форм, а також за допомогою гри світла і тіні. Часто мінімалістичні будівлі мають кубічні форми. Девізом мінімалізму став вираз Міс ван дер Роє «менше – означає більше» (*less is more*). Джерелом натхнення формування естетики мінімалізму, як відзначають дослідники цього стилю, став японський традиціоналізм.

Людвіг Міс ван дер Роє, який використовував нематеріальні та прозорі характеристики скла та сталі, вважається ініціатором сучасної мінімалістичної архітектури. Об'єднавши елементи російського конструктивізму, чисті лінії та відкритий простір органічної архітектури Ф.-Л. Райта, він розробив архітектуру, яка була функціонально чесною і не потребувала зайвих прикрас. Його роботи наповнені світлом і легкістю, відкритістю і прозорістю. Він заклав основи мінімалізму, уточнюючи і визначаючи модернізм. Павільйон Barcelona 1929 року, революційна одноповерхова структура, побудована з тонких матеріалів, таких, як скло, мармур і онікс, розмивала межі внутрішнього і зовнішнього простору.

Він розвинув далі теорію Г.Земпера щодо розмежування несучих та огорожувальних конструкцій, використовуючи навісні фасади з легкого скла, що закривали конструкції, забезпечували прозорість та реалізували ідею простоти в прозорій, нематеріальній архітектурній формі. (7, с.15) Інші архітектори, такі, як Луїс Кан, оперували брутальними

матеріальними формами, що якраз підкреслювали тектоніку конструкції. Відмінність творчого методу Міса ван дер Рое від Луса Кана полягає в тому, що перший використовував сталь і скло для створення нематеріальної тектоніки та легкості форми, тоді як другий, навпаки, підсилює тектоніку матеріалу та масивність форми, застосовуючи бетон, цеглу та камінь. (7, с.22) Фрамpton називає ці підходи репрезентативним та онтологічним (6, с.29).

Сучасні архітектори мінімалізму, дотримуючись нематеріальної або матеріальної тектонічних концепцій Міса та Кана для створення простоти, розробляють нові архітектурні форми.

Філіп Джонсон, що в 1928 році під час поїздки в Європу познайомився з Людвігом Місом ван дер Рое, став його учнем і послідовником. [11]. До нематеріальності споруд Міса він додає гостру, інколи провокаційну динамічність. Цей напрям мінімалізму асоціюється з неприхованою маскулінною сексуальністю, чуттєвістю. Р. Вільямс, простежуючи цей період в США (який він називає «порномодернізмом»), описує Seagram Building Міса ван дер Рое як «невідвертно фалличну вежу». (10, с 110.). Демонстративний характер «Скляного будинку» Ф. Джонсона асоціюється з сексуальною революцією 60-х.

В пізніх роботах Ф. Джонсона гостра провокативність переходить подекуди в іронію, притаманну постмодернізму. Ворота в Європу в Мадриді – одні з перших хмарочосів, нахилені під кутом в 15 градусів від вертикалі. Їх висота 114 метри, в кожному налічується по 26 поверхів. В динаміці нахилу веж створюється враження віртуальної арки.[1, ст. 531]

Іншими представниками мінімалістичного стилю стали Джон Паусон та Девід Чіперфілд. Паусон – автор фірмових магазинів Келвін Кляйн (головний офіс в Нью-Йорку, 1955). До його робіт також належить будинок Нойендорфа на острові Майорка. Г-подібні об'єми в глибині саду обрамлюють двір, що слугує відкритим внутрішнім гостинним двором. Бетонні стіни отиньковані червоним кольором.

Рис. 1 Скляний будинок. 1949. Арх. Ф. Джонсон

Рис. 2. Ворота в Європу, Мадрид, 1996 Арх. Ф. Джонсон

Рис. 3 Будинок Нойендорфа, Майорка, 1989.Арх. Джон Паусон

Рис. 4 Приватний будинок в Річмонді, 1998–2001. Арх. Девід Чіперфільд.

За свою першу будівлю в стилі мінімалізм у Річмонді, м. Суррей – будинок для модного фотографа Ніка Найта – британський архітектор Девід Чіперфільд був удостоєний декількох престижних нагород.

З мінімалізмом також пов'язана творчість японського архітектора Тадао Андо, лауреата Прітцкерівської премії. Його архітектура, з одного боку, наслідує принципи органічної архітектури Ф.-Л. Райта та А.Аалто, з іншого – розвиває матеріальну тектоніку Л.Кана. Для архітектури Т.Андо характерні великі простори, обмежені бетонними стінами у поєднанні з дерев'яними або кам'яними підлогами і великими

вікнами. Його стилю притаманні поєднання японської традиції з модернізмом, результатом чого є геометрична строгість та ясність.

Серед його робіт є два музеї, створених у заповідних ландшафтах. Музей сучасного мистецтва в Наосімі [1, с. 536] розташований на пагорбі одного з островів внутрішнього Японського моря. Усі будівлі музею прекрасно вписані в ландшафт, гармоніюючи з ним ступінчастими формами. Музей майже повністю знаходиться під землею і не впливає на існуючий заповідний ландшафт. Природа, зокрема, небо, відіграють в архітектурі Андо вирішальну роль. Аби уникнути враження замкненого простору, він використовує небо як природну складову, яка стає просторово-структурним елементом в його архітектурі. Розташований на вершині пагорба овальний зал має еліптичну відкриту частину даху, розміщену над басейном. Прямі сонячні промені, потрапляючи всередину будівлі, наповнюють інтер'єр грою світла й тіні та відблисками води.

Інший видатний музей Т.Андо – художній музей у м. Форт-Ворт, Техас, США (2002). Андо, якому було поставлене завдання візуально поєднати споруду з Художнім музеєм Кімбелла роботи Луїса Кана на протилежній стороні вулиці, проаналізував характерний для архітектури Кана просторовий устрій та відтворив його ритм в своїй споруді шляхом повторення паралельних скляних блоків. Світло проходить через скляну оболонку і бетонні прорізи та відображається у великому басейні.[5, р.352]

Мінімалізм притягнув увагу ще одного з японських архітекторів – Фуміхіко Макі. Він створив незвичний для Японії крематорій Кадзе-Но-Ока в Накацу, Японія. Тут поєднуються мінімалістична традиція та традиційна ландшафтна архітектура Японії. Будівля складається з трьох елементів: цегляного залу прощання, бетонного крематорію і зони очікування. Колірна

гама ахроматична, від світло – сірого до чорного та коричневого (рис.8).

Рис. 5. Музей сучасного мистецтва на Наосімі, 1995. Загальний вигляд комплексу. Дворик з басейном. Арх. Тадао Андо

*Рис. 6. Музей ім. Кімбела, Форт-Ворт, Техас. Арх. Луїс Кан
Рис. 7. Музей сучасного мистецтва, Форт-Ворт, Техас, 2002 Арх. Т. Андо*

Рис.8. Кадзе-Но-Ока в Накацу, Японія, 1996. Арх. Ф. Макі

Висновок. Отже, мінімалізм – це стиль простоти, в якому нема нічого зайвого, а головними є простір та світло. Він став продовженням модернізму, але зберігає свої стилеві ознаки. В мінімалізмі використовуються, як правило, натуральні або високотехнологічні матеріали. Завдяки великим поверхням скла будівля стає прозорою, «нематеріальною» і не перекриває собою навколишнє середовище. Таким чином, різниця між модернізмом та мінімалізмом в концепції зв'язку з природою полягає в тому, що перший забирає природу в дім («сади на даху»), а другий відкриває інтер'єр назовні за рахунок скляних поверхонь. Концепція єдиного простору в мінімалізмі відображається у вільному плануванні та зв'язку з природою.

Сучасні архітектори мінімалізму, дотримуючись нематеріальної концепції Міса ван дер Рое або матеріальної тектонічної Луїса Кана для створення враження простоти, розробляють нові архітектурні форми і використовують нові технології та матеріали. Так, Philipp Johnson, Kazuyo Sejima та Ryue Nishizawa продовжують традицію «репрезентативності» Міса ван дер Рое; Тадао Андо, наслідуючи матеріальну онтологічну концепцію Кана, разом з тим розробляє вишукану тектонічну форму. Інші сучасні архітектори, як Peter Zumthor, Herzog & de Meuron та Kengo Kuma, поєднують нематеріальні, репрезентативні форми, з матеріальними та онтологічними. Ф. Джонсон до нематеріальності споруд Міса додає гостру, інколи провокаційну динамічність. Японські архітектори більше

спираються на природне оточення та регіональний традиціоналізм.

Література

1. *Иконников А.В.* Архитектура XX века. Утопии и реальность : В двух томах. — Москва, 2001—2002. Том 2. 672 с., ил.
2. *Черкес Б.С., Линда С.М.* Архитектура сучасності. Остання третина XX - початок XXI століть
3. *Николаева Н.* Современное искусство Японии.— М.: Советский художник, 1968.— 156 с.
4. *Vittorio E. Savi, Josep M. Montaner.* Less is More: Minimalism in Architecture and Other Arts.— Publisher: Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, 2003.— 192 p.
5. *Ando T. Tadao Ando* 1983-2000 Space, Abstraction & Landscape.— Madrid, El Croquis, 2000.— 435 p.
6. *Frampton, K.* (1985) Modern architecture: a critical history. New York: Thames and Hudson Ltd.
7. *Chih-Ming Shih, Kuang-Hsu Huang & Yu-Ting Kuo.* The Tectonic Complexity of Minimalist Architecture. - Journal of Asian Architecture and Building Engineering. Volume 10, 2011, Issue 1. P.15-22
8. *Маслова С.А., Слободяник О., Чеснокова Т.* Композиційні особливості мінімалізму в архітектурі. – В зб.: Архітектурний рисунок у контексті професійної освіти № 3-2017. С. 163-170
9. *Semper, G.* (1989) The Four Elements of Architecture: And Other Writing (H. F. Mallgrave & W. Herrmann, Trans.). New York: Cambridge University Press. (Original work published 1951).
10. *О.П. Олійник.* Гендерні ознаки в архітектурі та міському просторі / О. П. Олійник // Проблеми розвитку міського середовища. – 2017. – Вип. 2. – С. 105-115.
11. <https://megabook.ru/article/Джонсон%20Филип>
12. <https://moluch.ru/archive/224/52696/>

References

1. *Ykonnykov A.V.* Arkhitektura XX veka. Utopyy u real'nost' : V dvukh tomakh. — Moskva, 2001—2002. Tom 2. 672 s., yl.
2. *Cherkes B.S., Linda S.M.* Arkhitektura suchasnosti. Ostannyya tretyna KhKh - pochatok KhKhI stolit'
3. *Nykolaeva N.* Sovremennoe yskusstvo Yaponyy.— M.: Sovet·skyy khudozhnyk, 1968.— 156 с.

4. *Vittorio E. Savi, Josep M. Montaner. Less is More: Minimalism in Architecture and Other Arts.*— Publisher: Col·legi d'Arquitectes de Catalunya, 2003.— 192 p.
5. *Ando T. Tadao Ando 1983-2000 Space, Abstraction & Landscape.*— Madrid, El Croquis, 2000.— 435 p.
6. *Frampton, K. (1985) Modern architecture: a critical history.* New York: Thames and Hudson Ltd.
7. *Chih-Ming Shih, Kuang-Hsu Huang & Yu-Ting Kuo. The Tectonic Complexity of Minimalist Architecture.* - Journal of Asian Architecture and Building Engineering. Volume 10, 2011, Issue 1. P.15-22
8. *Maslova S.A., Slobodyanyk O., Chesnokova T. Kompozytsiyni osoblyvosti minimalizmu v arkhitekturi.* – V zb.: Arkhitekturnyy rysunok u konteksti profesiynoyi osvity # 3-2017. S. 163-170
9. *Semper, G. (1989) The Four Elements of Architecture: And Other Writing* (H. F. Mallgrave & W. Herrmann, Trans.). New York: Cambridge University Press. (Original work published 1951).
10. *O.P. Oliynyk. Henderni oznaky v arkhitekturi ta mis'komu prostori / O. P. Oliynyk // Problemy rozvytku mis'koho seredovyshcha.* – 2017. – Vyp. 2. – S. 105-115.
11. <https://megabook.ru/article/Джонсон%20Филип>
12. <https://moluch.ru/archive/224/52696/>

Аннотація.

Олейник Е.П., Мельник А. Особенности стиля минимализм в творчестве архитекторов США и Японии кон. XX - нач. XX ст. *Статья посвящена выявлению основных характеристик, присущих стилю минимализм в архитектуре. Авторами выдвинута гипотеза, что основой эстетики минимализма 1950-1970-х годов было стремление к функциональной и концептуальной простоте, к ограничению архитектурного языка и экономии формальных средств. В то время сформировались две основные тенденции, продолжившиеся в минимализме 90-х годов XX в.: Миса ван дер Роэ (нематериальная, прозрачная архитектура, скрывающая конструкции) и Луис Кана (материальные, бетонные, конструктивные формы)-репрезентативный и онтологический подход, по К.Фрамптону. Современные архитекторы минимализма, продолжая эти концепции, разрабатывают новые архитектурные формы и используют новые технологии и материалы.*

Ключевые слова: минимализм в архитектуре, онтологический и репрезентативный подход, Мис ван дер Роэ, Луис Кан, Тадао Андо.

Abstract:

Oliynyk O., Melnyk A. Features style of minimalism in the works of United States and Japan architects late XX - start XXI centuries.

The article is devoted to revealing the basic characteristics inherent in the minimalist style in architecture. The features of the facades and the means of artistic expression in the works of American and Japanese architects of the late XX-XXI centuries are considered. The authors hypothesized that the aesthetics of the minimalism of the 1950s and 1970s were the desire for functional and conceptual simplicity, to limit the architectural language and to save formal means. At that time, two major trends that continued in the minimalism of the 1990s were formed: Mies van der Rohe (intangible, transparent architecture hiding structures) and Louis Kahn (material, concrete, structural forms), and their combination (a representative and ontological approach, according to K.Frampton). Modern architects of minimalism, following the intangible concept of Mies van der Rohe or the material tectonic concept of Louis Kahn, create the impression of simplicity, develop new architectural forms and use new technologies and materials. So, Kazuyo Sejima and Ryue Nishizawa adhered to Mies van der Rohe's "representativeness". Tadao Ando, following the material ontological conception of Kahn, develops a representative tectonic form. Other contemporary architects, such as Peter Zumthor, Herzog & de Meuron, and Kengo Kuma, combine intangible, representational forms with material and ontological. Detailed analyzes of works by Philip Johnson, John Pawson, David Chipperfield, Tadao Ando, and Fumihiko Maki was made. F. Johnson added to the intangibility of Mies's buildings with a sharp, sometimes provocative, dynamic. Japanese architects rely more on natural surroundings and regional traditionalism. Minimalism usually uses natural or high-tech materials.

Keywords: *minimalism in architecture, ontological and representative approach, Mies van der Rohe, Luis Kahn, Tadao Ando*

Стаття подана до редакції 10.01. 2020р.

Стаття прийнята до друку 14.01.2020 р.